

הרה"ג אליקים דבורקס

מנהגי תענית אסתר

כתב הרמב"ם בהלכות תעניות פרק ה' הלכה א' ”יש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ודרכי לפתוח דרכי התשובה והיה זה זכרון למעשיו הרעים ומעשה אבותינו שהיו כמעשיו עתה עד שגורם לנו אתן הצרות שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב.” ומנהג הרמב"ם (שם) ד' צומות והיינו צום גדליה עשרה שבטת שבעה עשר בתמוז ותשעה באב, ומשום שתענית אסתר הוא לא בכלל ד' צומות, ויותר מזאת הרמב"ם (שם) הלכה ה' כתב וניהגו כל ישראל בזמנים אלו להתענות ובשלה עשר לאדר זכר לתענית שהתנו בימי המן שנאמר צרת הצומות וזקתם (עי' ב"ב תענית טוף פרק ב' משכ"ב), וכך כתב ב"ב משכ"ב ועיקב או"ח סימן קמ"ט שרק תענית אסתר הוא מנהג. ועי' במדרש גנוחאמא פרשת בראשית ובשאלתות דרך אחאי גאון פרשת ויקהל סימן ס"ו וברוקח סימן ר"מ ובאור דרוע ח"ב סימן תל"ט והרא"ש במגילה פרק א' סימן א' ובטור סימן תרפ"ו ובחיי אדם כלל ק"ה אות ג' ושמש"ע דתענית אינו אלא מנהג. וכתב בס' כלבו סימן מ"ה וז"ל ”יש שהנהגו להתענות ביום י"ג שלא נאסר אלא בתענית צער אבל התענית שאנו עושין אינו אלא לזכר לתענית אסתר.”

המשנ"ב בסימן תרפ"ו סק"ב מציי"ן את דברי הרמב"ם שטעם התענית הוא משום זכר לתענית שהתנו בימי המן, כן כימי מרדכי ואסתר ונקלה ביום י"ג באדר להלחם ולעמוד על נפשם והיו צריכים לבקש רחמים ותחנונים שיעורם ה' להגנס מאויביהם ומצינו שהיו ביום מלחמה שהיו מתעניין וא"כ גם בימי מרדכי ואסתר היו מתעניין באותו יום, ולכן נהגו כל ישראל להתענות בי"ג באדר ונקרא תענית אסתר כדי לזכור שהשי"ת רואה ושומוע כל לאיש בעת צרתו כאשר יתענה וישאל השם בכל לבבו כמו שעשה בימים ההם, עכ"ד. ומה דקבעו תענית משום זכר לתענית שהתענו אז ביום המלחמה ולא קבעו כמו כן תענית זכר לשאר מלחמות שנלחמו ישראל שג"כ היה דרכם להתענות אז, ו"ל שדווקא בפורים שהיה נס גדול במלחמה זו וקבעו יו"ט משום זה שבו קבעו ג"כ תענית ביום המלחמה כדי לזכור שע"י התענית והתשובה היה הנס משכ"כ בשאר המלחמות שלא קבעו יו"ט זכר לאותן ניסים לא קבעו ג"כ תענית זכר לאותן תעניות.

הטור באו"ח סימן תרפ"ו ובבאר הגולה (שם) אות ג' כתבו שתענית אסתר בשושן הבירה הייתה בחודש ניסן (כמובא בגמ' מגילה דף ט"ו ע"א) וקבעוהו לחודש אדר לפי שבחודש ניסן נגאלו בו אבותינו ממצרים וגם החרם בו המשכן. וכתוב במדרש שחור שבו מזמור כ"ב עה"פ ”ציומו עלי שלושתיים — וכי אפשר לזכר לעשות את אלה שיהו מפסיקין מבעוד יום, ופירש הרשב"י בסיפומ"ת שלא היה שלשה צומות וצופים אלא היו בלתי רצופים כגון בה"ב"ם אלא שבכל אחד יפסיק מבעוד יום כמו ביום הכפורים ולזה אמר לילה ימים, וכן כתוב בא"ר (שם) אות ח' (עי' שו"ת תורה לשמה סימן תי"ז), ועי' ברבינו בחיי בספרו כד הקמח (פרך פורים) שהטעם שצויתה אסתר להתענות בלשתי ימים לפי שאין הקב"ה מניח את הצדיקים בצרה יותר משלשה ימים שכן מצינו בכתב הידועש (בי') ”ונתבתאם שהג שלשה ימים”, וכן בינהא כותב ”וי"ן בנמי אלה שישלשה ימים”, וכן מבואר במד"ר בראשית פרשה צ"א, סימן ז', וכתב הלבוש בסימן תרפ"ו דאף אסתר צותה להתענות ג' ימים לא רצו להכביד על הצבור. מרן הבית יוסף בשו"ע (שם) סעיף ג' כותב ”יש מתענים ג' ימים לזכר תענית אסתר (עי' בשער הציון) (שם) אות י"א.”

בספר מגיד משימים לרמן הב"י פרשת ויקהל כתב הטעם שמתענים תענית אסתר הוא כדי להכניע לכה השרון מלוקטרג על מה שישיראל אוהלים ושמהים בתענית וכן עושין בערב פסח, שדרך הצדיק"ר להכניס שמהא בלב האדם ולתת בלבם לאכול ולשתות ואח"כ עושה ומשטין עליהם, וכ"כ בס' כף החיים סימן תרפ"ו אות ה'. וכן מובא בס' מועד לכל חי למהר"ח פלאגי זצ"ל סימן ל"א סעיף ג"ד שיהיה ליקוט ראובני מערכת י" שהתענית אותה כדי שלא יעשנו על שתיית חין ולהורות להעבדת קונו. וכדי ולא כתב בשו"ת הרומ"ר ברוונא סימן צ"ג שכחם שחתן מתענה ביום חופתו כיון שאין כתובה שאין בו קטטה לפיכך מתענה לבטל הפורענות, וי"ל שמתכנסים בו ויושבים בתענית ומבקשים התענית. פורים לבטל פורענות ושלא יצא משטעם שעהיבור את בשאלות פרשת ויקהל כתב שהטעם שהעבור את צום אסתר לערב יו"ט ולא חששו מפני טורח פורים ושמתת היום נרמו בגמ' במגילה ד"ב ע"א שבו נקהלו היהודים בעריהם ומאי קהילה שנקהלו יום התענית. ומתכנסים בו ויושבים בתענית ומבקשים התענית. בס' האשכול הלכות שני וחמישי ותענית דף ג"ב כתב וז"ל ”כי לא נתקן זה התענית אלא כדי שיהיו זריזין לשתוע מקרא מגילה ולפיכך קבעו תענית שלא לאכול קודם מקרא מגילה.”

יום תענית אסתר מסוגל שיתקבלו פטילותיו בזכות מרדכי ואסתר, וכן כתב בספר קב הישר פרק צ"ז וז"ל ”יום זה מסוגל שיקובל הפלותיו וכל מי שצריך רחמים על איהו דבר שהוא צריך להתפלל יקח פנאי לעצמו

רבינו הגר"ש אלישיב שליט"א

עניני תענית אסתר

חולה בתענית אסתר

מתענים ביי"ג אדר תענית אסתר. וכתב הרמ"א שתענית זו אינה חובה לכן יש להקל בו לעת הצורך כלמעוברת ומינקת וחולה ויש לה סכנה וכו', אך שאר בריאים לא יפרשו מן הצבור (סי' תרפ"ו סי"ב). וח"ו! להקל באכילה בתענית אסתר ללא הוראת חכם.

כשאין י' מתענים אם לקרוא בתענית סדר פרשת שבע

תענית אסתר שחל ביום חמישי, ויש עשרה המתפללים בבית הכנסת שנמצא בבית החולים, אולם אין שם ששה המתענים, ונשאל רבינו אם יכולים לקרוא "ויחלי", או שמא יקראו בפרשת השבוע בכל יום ה', או שמא אין בו קרה"ת כלל. והכריע רבינו, שכך יש עשרה בריאים שלא רוצים להתענות אוי קוראים כלל, דקריאת פרשת השבוע הוי עקירה מתקנת חכמים. אבל אם יש מנין חולים, מסתבר שאפשר לקרוא פרשת השבוע, ובמקום חולי לא הפקיעו רבנן את הפרשה.

לשמוע מוזיקה בליל התענית ובתענית

אין ראוי לשמוע תזמורת ושירים ביום התענית, אף על פי שהוא לא בא על הצרות, מכל מקום יוסת תענית הוא. אך בליל תענית אסתר אפשות להקל בריקודים ומחולות, ודלא כשאר הצומות שאף בליל התענית יש להחמיר.

(אשרי האישי)

לרפו"ש רבינו יוסף שלום בן חיה מושא בתושחי"

ביום תענית אסתר ויאמר תחילה מזמור כ"ב בספר תהלים "אילת השחר" ודרשו חז"ל במגילה דף ד' ע"ב דאסתר הייתה נקראת אילת השחר, ואח"כ ישפך שיחו לפני ה' ויקבש בקשתו ויזכור זכות מרדכי ואסתר אשר בזכותם יצטר לנו רחמים ויפתח לו שער רחמים ותקובל פיתלו ברצון". וכן כתב בס' חמדת ימים ח"ב סדר פורים פרק ב'.

יש שנהגו שלא לדרוש בהלכה או בכל דבר אחר ביום תענית אסתר כדי שיהיה פנאי להניח את מצות זה הפורים, וכן כתב בספר מהרי"ל (מנהגי הלכות פורים אות ג') וז"ל "אמר מהר"י סגל אין להגיד ההלכה אל הבחורים בתענית אסתר וסמן לרבו "אמר אסתר מגדת" (אסתר ב'), וכשתענית אסתר מוקדם לא חש והגיד בטעם משום שטרודים לעשות בצרכי הפורים **בדרך שאין הולכין בישיבה בערב שבת משום טורח לכתוב שבת**", וכן כתב המג"א סימן תרפ"ו אות ג' ובכף החיים או"ח תרפ"ו אות כ"ה. וכתב האליה רבה (שם) שכל זה הוא דווקא ללכת ללמוד בישיבה אבל ללימוד הקבוע בביהמ"ד אינו בכלל זה מפני שאין בוה כל כך ביטול צרכי עבודה וכן כתב המשנ"ב (שם) אות ג'.

מובא ברמ"א בסימן תרצ"ב סעיף ד' – אסור לאכול קודם ששמע קריאת המגילה אפילו התענית קשה עליו. מקור דין זה מחרומתה הדישן סימן ק"ט והביאו המג"א (שם) סק"ז, ולומדים זאת מדברי הגמ' ברכות דף ד' ע"ב לענין ק"ש בערבית ולא יאמר אדם אונל קימעת אבי אחי"ב אקרא ק"ש דאוסרין שמא תטמנוני שניה וכש"כ לענין קריאת מגילת הירוששין שמא תחטפנו שניה ויבטל מקריאתה שהרי יש שהיה הרבה זמן, וגם קריאתה חובה שהרי כל המצוות נודחים מפניה, עוד כתב המג"א דמשמע במהרי"ל דאפילו חולה לא יאכל קודם קריאתה אחי"ב יש בו סכנה. והמשנ"ב בשער הזיוון (שם) אות כ"ט הקשה דאם הוא חולה אפילו אין בו סכנה לא היה לו להתענות כלל והיה לו לאכול מבעוד יום וכדיעבד שהתענה נראה ג"כ דאין לו להתחיר ורשאי לאכול קודם קריאת המגילה אם לא יספיק לו טעימה מועטת, ומ"מ מהנכנס שמאחז שיוכרינו לקרות אחר אכילתו וזה מועט. אף באדם חלוש שיכול לרבו לידו חל"ל.

ולכאורה מדברי השר"ע משמע אסור **לאכול** קודם ששמע קריאת מגילה ומשמע דווקא התכלת קשה עליו. אסור אבל טעימה תהיה מתורת לפני קריאת מגילה. אולם נהגו העולם שאין גם טועמין. ובא"ר סימן תרצ"ב ס"ק י"א כתב להעיר דלענין ק"ש כתב המג"א בסימן רל"ה סק"ד דאין להתחיר בטעימה וכן פסק המשנ"ב (שם) ס"ק ט"ז דטעימה בעלמא מותר, ומרוע לגבי קריאת מגילה אסור לטעום קודם ולא התירו אלא לצורך גדול? ומתרחי האי"ר כיון ששרוי בתענית אלא בתיר לו טעימה ודאי ימשך לאכול.

ויש לברר בענין חתן שחל יום תענית אסתר בתוך שבעת ימי המשתה האם הוא צריך לצום, והנהג כל הריטב"א בתענית דף ה"א שחתן מתענה בארבע צומות שחלו בימי המשתה שלו והם שבעת עשר בתמוז תשעה באב צום גדליה ועשרה שבטת, שאעפ"י ששבעת ימי המשתה שלו הם ימי רגל ושמהא ואמרו במד"ק פ"ט אין שמחה בלא אכילה ושתיה מ"מ כיון שאינם אלא ימי רגל של יחיד ויאלו תענית ציבור אלו הם ימי אבל וד"כ אם יאחי אכילות דרבים ודחי רגל דיחיד, וכתב בשו"ת יחוד"ר ח"א סימן ע"ח שטעם זה לא שייך לגבי תענית אסתר שהרי לא נתקן **לשום צער** אבל אלא זכר לתענית שבורו מרדכי ואסתר ביום זה (וכפי שהובא בלימודי הרמב"ם), וכן מהבאר מדברי המרדכי במגילה ד"ה שאעפ"י ששנינו לגבי ארבע צומות שמאחרים ולא מקדימים, כלומר שאם חלו ימי תענית ציבור אלא בשבת דוחים התענית לאחר שבת ואין מקדימים התענית לימים שבת ואקדמוני פורענות לא מקדימין מ"מ תענית אסתר שחל להיות בשבת מקדימין התענית ליום חמישי משום שתענית זה לאו פורענותא אלא תענית של שמחה זכר לנס שאירע בו. ואי"מ מסתבר שאין חלקן מתענה צום תענית אסתר כשהל בתוך שבעת ימי המשתה שלו. וכן פסק התל"ק בית דוד או"ח סימן תע"ו ונראה דף אם רצה החתן להחמיר על עצמו ולהתענות בתוך שבעת ימי המשתה תענית אסתר אינו רשאי וכפי שמובא בשו"ת בית דוד או"ח סימן שמ"ז שבעל ברית

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלחנן פרץ שליט"א

ברית בתענית אסתר

רכים שאולי"ם אם למו"ל צבורא כדון זריזון מקדימין למצות או למו"ל צנארייס וזא המילה תהיה צבוב עם. ודבר"כ נקטיס צריזון עדיף על צבוב עם וי"ש המיו"ן אפילו לפני פטירה שחיות. לכן י"כ ללדד כי א"ס הדבר נווגע לכבוד הבניות שיצואו קרובי משפחה נכבדים ולטום צוה, לעשות את הבניות צנארייס כדי לנבדם. והגה נסתפקתי לעניין ברית תהלה בתענית אסתר, אם י"כ התר להחאה לטוף התענית שאז הקדובים יהיו צמילה ומיד לאחריה בסעודה המאוות שצטום האום. האם אריך לעמוד הכי לרחות את המילה כ"כ ופכרט שצוהה צוהה עד כדי כך ששמו יצטעל המעשה.

בליעת רוק

הכרעה המ"צ חקס"ו דמוחר לטפוץ פיו צלוס כזה אם י"כ צער בלא השטיפה. נבס ציו"כ"פ אסור זאה, ובלעילע רוק, כתב המ"צ ע"ס שמתנה ציו"כ"פ, א. דהס מהקין שאין ראויו. ב. שיעו מתכוין לשחות. ומשמע דמתכוין להרוות אמאוו אסור ציו"כ.

קלי צינ"ס

הגרש"א זצ"ל צננתה שלמה פפקה צקיקוי וקופוה זו ע"לא ללוקחו שהי תענו את נפשותיכם כתוב ואין זה עניו. לכן נלע"ד לכל דבריו למי צב"א להקל על עצמו עניו האום, אכל מי שאזס קסה לו מאו"ד יותר מאחריס, ומה שפוקה סמנים אלו זה להקל על תעניתו ולהצוהה לכל העולם, אין בזה חסרון שהרי אין מטרוו לחסר צעניו רק ע"לא להיות גרוע ממצבו ואלו לא מסתבר לומר דכל עניו יבינו על כ"א לפי מצבו ואסור לשנות מצבו להיות ככלל הציבור.

מסטיק

מצייס צבוק מסטיקוים שאין דהם ממש בלחי גומי עם חוספת של חומי טעם ללא סוכר וחומר הטעם מורגש צפה, אכל הלועס מסטיק זה כמעט ולא בולע מצומה חוץ מרוקן של עצמו ואין המסטיק מספק לו שום מו"ו. לא סוכר ולא פירוה, רק טעם בלשון כלאומו. ומקום כך לריות ללדד ולזון בזה כמה ניוונים:

- מסטיק שפיה תחת המיטה אשך ההלכב ציו"כ סי' קע"ז אוסרת אוכלין שקחת המיטה ולעניין ליעבד עניין פתחי תשובה עס. מה די מסטיק בזה, שמה משום שאין לו ע"ס של מאכל לא יאשר כי אוכל תחת המיטה אמרו וחו לא.
- לעניין ללועסו לפני הפילה ארע"פ שאשמעות המשנ"ב צדי' פ"ט שאין ללעסום מצומה לפני הפילה, מאכל זה שאינו אוכל כלל שמה מותר ללעסום ממנו דאין זו טעימה שעליה נכתובו הפוסקים משום שאין צה מזון לגוף ומשם כמו שלועס ע"ן.
- אף ע"לא נכתב"ב במשנ"ב לעניין מאכל בשידוים, כבר נתבאר צבובותו האסור ציו"כ ולעניין מסטיק הסתפקתי שמה אין אוסור ללועסו והוא כמו מנכנס שני לפיו תאוים.
- לעניין צרכה אין חני יודע אם מסטיקוים אלו צרכתם שהכל משום צרכה נתקה על אוכל, קנה סוכר וכו'. וגם אוכל"ס שאזס מונ"ך חייב לבדך. אכל מאכל זה שאין בו תאוים שמה אינו ראו"י לצרכה.
- לעניין תענית המשנ"ב צדי' תר"ח כתב שאין ללעום ע"ני קינמון משום שיזאל מנכס קלת טעם לחו"ר פיו, ומשמע מדבריו שעלמלל כן היה מותר ללעום ע"יס אלו בתענית וקס מייירי לעניין וי"כ וצודולו נכון הדכר לעניין שז"ר תעניות. ועתה נסתפקתי לומר ק"ס מסטיק יהיה מותר וכל מצעי"א שמסטיק משומש מותר ללעוטה לטויה זו אלא אף מסטיקוים אלו שאינם אוכל י"כ לזון בזה.

מי"מ לעשקה והלו שאסור ללעום מהם בתענית, ולעניין צרכה י"כ לפוטרכ ע"י דכר אכור. (לעניין הנהגת האדם בלכילת מסטיק אם רלוויה היא אם לאו יש לבצי"א רלויה לזח מדין מנטיקו צדי' ע"א ואכמ"ט).

שרצה להחמיר להתענות ביום פטירת אביו אינו רשאי שהוא מצוה לאכול ולשתוה ואם מתענה הרי הוא מבטל המצוה. וכן פסקו בשו"ת פני יהושע ח"ב או"ח סימן מ' ובשו"ת בית יהודה (עיאש) ח"ב סימן ז"י. (עי' שו"ת יבי"א ח"ה או"ח סימן מ' את ח'), וכן נפסק בשו"ת מי באר (שור) סימן מ"ט שאין מתענה החתן תענית אסתר וא"צ תשלומין אחר כך. (עי' שו"ת שירי המנהג או"ח סימן י"ט שו"ת שרונים לדוד (?) ח"א סימן מ"ח שו"ת שואל ונשאל ח"ג סימן ר').

לגבי מעוברות ומינקות האם צריכות להתענות בתענית אסתר אפילו שאינה מצטערת יותר מדאי אלא יאמרו ביום תענית אסתר (שהיה בזמן בית שני) עפ"י דברי הרמב"ם פ"ו מהלכות כלי למקדש שמתענה אסור באותו היום בתענית וא"כ היה אסור להקריב קרבן תודה בתענית אסתר כדי שיוכלו להתענות. וכתוב במקראי קודש פסח ח"ב סימן כ"ב בפירוש הר"ר בשרה (שם) דתענית אסתר אינו משום סיגוף רוק ולזכר בתענית, אלא לזכר שביום זה נקהלו ללמוד על נפשם והיו צריכים רחמים ואין בתענית כזה שום איסור ביום זה. ועי' במקראי קודש של שאומר אותו גדר לגבי תענית בכורים ומישב בזה קושיית האש"ל בשו"ת מהלכות כלי למקדש עי"ש.

שו"ת ארץ צבי (פורום) סימן ע"ט כתב דכלל תענית יש שני דברים **מצוה להתענות ואסור לאכול**, ולעולם בשאכל פעם אחת באותו יום אינו מקיים מצות תענית מ"מ עדיין יש עליו איסור שלא לאכול ביום התענית ואיסור זה על כל כחית וכחית, וכ"כ בשאר תענית ציבור שהוא עינו וסיגוף אבל תענית בכורים אין בו איסור אכילה רק מצות תענית גרידא כמו מצות הדלקת נר תנוכה וד' כוסות וכדומה, ע"כ בזה כל שאכל פעם אחת הוא מעוות לא יוכל להקנון ואין ע"ז יורר שם של תענית שוב בותר לאכול כל היום דאיסור אכילה אין כאן, ולפיו"ז י"ל לגבי ג"כ תענית אסתר אם אבל כבר אין עליו יותר איסור אכילה.

תענית אסתר - חיי הסבל למול חיי הנצח

שקיבל עליו רבינו הגר"א מוילנה תיקון גלות, והיה הולך מעיר לעיר וממדינה למדינה, נודמן למדינת רוסיה בתענית אסתר. ראה, שכבר עבר רובו של יום ועדיין הוא בדרך ואין סיפק בידו להגיע לעיר לקריאת המגילה, ובלבו החל עולה חשש מה יארע על קריאת המגילה השתא.

התחיל הגר"א מחור אחרי בעגלה ולא מצא אלא קדר המביא קדרות לעיר. פסק לו דמיו ועלה וישב בעגלה בין הקדרות. הדרכים באותם זמנים היו משושבות בשלוליות ומעמורות מכתם גשמים והפשרת שלגים, כמצוי בפרוס הפסח.

בדרך בעודו יושב בעגלה, נהפכה העגלה על פיה, כל התכולה שהיתה בחובה נפלה ונשברו כל הקדרות. נתמלא הקדר כעס וזימה והתחיל נוזף בכך ליתו: - מפני מה ישבת כגולם וכי לא יכולת לעצור בעגלה טרם נפילתה??

הגר"א נעלב ואינו עולה, שומע חרפתו ואינו משיב. נחרתה הקדר והתחיל מכה אותו. בקושי נמלט הגר"א מידי ראה, והלך ברגל לעיר, משכנס לעיר כבר כלתה רגל מבית הכנסת. התחיל מבקש מנין, לשמור מקרא מגילה בציבור.

בקש ולא מצא, נצטער הגר"א צער גדול. בלית ברירה הלך ושכר עשרה בני אדם מן העוק, נתן לכל אחד ואחד שני דובים, כדי שיקרא המגילה בעשרה.

כשהתחיל הגר"א קורא המגילה נשמטו העשרה מבית הכנסת אחד אחד...

לימים אמר, זהו שאומרים אנו בסיום קריאת המגילה, תשועתם היית לנצח ותקוותם בכל דור ודור להודיע שכל קוויץ לא יבושו לנצח... שכן ידוע החילוק בין ברוך לאורו, ויסודו הוא, שברוך מדבר באדם שיחנך ועברו עליו חיים קשים, לגלגולי לקוחו ממקום למקום וגרמו לו לצער וקשי, אך זוכה הוא לטוב הנצחי ובסופו מגיע אל הטובה זהו ברוך. לעומתו הארור נראה הוא שהכל כשורה, הוא יכל להשמיד אומה שלימה, ונראה היה כהמאורש שבחתי, אך להנעל כל ברכותיו אלו נתגלו כאין וכאפס ובתוך שעות אחריות נתגלתה בביתו נורא.

מבאן לנו ללמוד, סיים הגר"א, כל גלגולי האדם כל מלחמות החיים הם צעד קטן לקראת האורש הנצחי הטמון בחיי הנצח שיהודים יראי ה' יזכו לו בעולם שכולו טוב.

ודחי רגל ידחיד וכאן אי"א לומר כן] א. כתב הרמ"א סימן תרפ"ו סי"ב, ותענית זה אינו חובה, לכן יש להקל בו לעת הצורך, כגון: מעוברות או מניקות או לחולה שאין בו סכנה, ואפי' רק כואבי עינים, שאם מצטערים הרבה לא יתענו ויפרעו אחי"כ, אבל שאר בריאים לא יפרשו מן הצבור. (חדושי אגודה בשם מחזור ויטרל). וכתב המשנה ברורה (סי"ק ד) שמה שכתב מצטערים, זה קאי על כואבי עינים אבל מעוברת אף שאינה מצטערת אינה מתענה כ"כ הישועות יעקב ובא"י מחמיר בזה אך ביולדת כל ל' גם הוא מיקל: ב. חתן וכלה בשבעת ימי המשתה אין להם להתענות בצום תענית אסתר. [כ"כ בשו"ת בית דוד ובערך השולחן, וכן הורה הסטייפלער לנכדו ראה באורחות רבינו]. ג. יש שכתבו שמיש הוא חלש, ועי"י התענית קשה עליו מאוד ביום שלאחריו ויצטער בפורים אין צריך להתענות. דעית סי' תרפ"ו סעי' א' בשם שו"ת בשמים ראש סי' רל"ט והובא גם בטעמי גבריאל פרק כ"ד הערה י' ועי' נטעי גבריאל שם ש"כ שפשוט שזה שייך דוקא לפרזים שקוראים ב"יך משא"כ במקומים, ועי' מ"ב סי' ת"ע סי"ק ב' ש"כ וז"ל: וכן נראה עוד דבאדם, שהתענית תענית בבורים קשה לו ואחר התענית אין יכול לאכול רק דברים קלים ובשיקור מועט מאד וקרוב הדבר שעי"י לא יוכל לקיים אכילת מצה ומרור ושתיית ד' כוסות כתיקונם מוטב שלא להתענות כדי שיקיים מצות הלילה כתיקונם עכ"ל ואולי זה הכוונה גם כאן שיצטער בפורים היינו שלא יוכל לקיים כל מצוות היום כתיקונם אי"כ בתענית אסתר שהוא רק מנהג בעלמא וכמו שנקטינן מוטב שלא להתענות כדי שיקיים מחר כל מצות היום כתיקונם וצ"ב

ד. דיני מחצית השקל: נוהגין שבי"ג באדר בשעת המנחה, נותנים שלש מחציות של מטבע, הנהוגות באותו המקום, והכסף לעניים לעשות בו מה שירצו. וזה לזכר מחצית השקל שהיו ישראל שוקלין בזמן שבית המקדש היה קיים, והיו משמיעין על המגביית הזו בכל שנה מראש חדש אדר: ראה מרדכי ריש מגילה; רמ"א תרצ"א, ונהוג בקהילות ספרד שיש בבית הכנסת טס של כסף שהוא שוה לפחות מחצית השקל של תורה, וכתוב עליו: יזכר למחצית השקל ומקנים את הטס לכל הבא לשקול. והוא מחזירו לגבאי בית הכנסת ומוסיף מנדבת לבו לקערה. וחסידיים ואנשי מעשה שבכל קהילות ישראל נותנים לצדקה את הערך המלא של מחצית השקל: [ובספר מדות ושיעורי תורה פלי"א סעי' ה' הבא ששיעור מחצית השקל של תורה הוא בין 8.5 גרם כסף צרוף 9.67 גרם כסף צרוף - שזה בערך 60 ש"ח בשנה זו שנת תשע"ב - לכל הדעות] זמנה. עושין זכר זה קודם קריאת המגילה, לפי שבשעת קריאת המגילה כל ישראל נאספים יחד בבתי כנסיות ומזכירים זה לזה לקיים את המנהג. [עפ"י מהרי"ל]: וראוי לשקול מחצית השקל קודם תפילת המנחה, לפי שכל מה שאפשר להקדים, מקדימין, שזרזין מקדימין למצוות. וכשם שבני הפרזים עושים זכר למחצית השקל לפני קריאת המגילה שבליל י"ד, כך בני ירושלים נותנין מחצית השקל לפני קריאת המגילה בזמנם, בליל ט"ו:

מקום שאין יוצא בו מטבע שכתוב עליו מחצית, נוהגין בקהילות אשכנז שגבאי בתי הכנסת מביאים שלש מחציות של מטבע כסף היוצא במקום אחר, והם מקנים אותן לכל הבא לשקול

ז. תענית אסתר יום מסוגל לתפילה: כתב בספר קב הישר פרק צ"ז צריכין ג"כ להיות בחבורה קדישא בבית הכנסת ביום תענית אסתר כי יום זה הוא מסוגל מאוד שיקובל תפלתנו בזכות מרדכי ואסתר וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל יקח פנאי לעצמו ביום התענית אסתר, ויאמר תחלה מזמור כ"ב בספר תהלים אילת השחר, ודרשו רז"ל דאסתר היתה נקראת אילת השחר ואחי"כ ישפוך שיחו לפני ה' ויבקש בקשתו ויזכיר זכות מרדכי ואסתר אשר בזכותם יעתר לו הקב"ה ויפתח לו שערי רחמים ותקובל תפלתו ברצון.

ה. הקולות בצום תענית אסתר. מכיון שצום תענית אסתר אינו מחמת האבילות אלא מחמת שאז התענו לכן בצום זה יש קולות שאין בצומות אחרים, וכן מבואר בריטב"א דבשאר צומות אמרינן אתי אבילות דרבים

קב הישר פרק צ"ז צריכין ג"כ להיות בחבורה קדישא בבית הכנסת ביום תענית אסתר כי יום זה הוא מסוגל מאוד שיקובל תפלתנו בזכות מרדכי ואסתר וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל יקח פנאי לעצמו ביום התענית אסתר, ויאמר תחלה מזמור כ"ב בספר תהלים אילת השחר, ודרשו רז"ל דאסתר היתה נקראת אילת השחר ואחי"כ ישפוך שיחו לפני ה' ויבקש בקשתו ויזכיר זכות מרדכי ואסתר אשר בזכותם יעתר לו הקב"ה ויפתח לו שערי רחמים ותקובל תפלתו ברצון.

מכיון שצום תענית אסתר אינו מחמת האבילות אלא מחמת שאז התענו לכן בצום זה יש קולות שאין בצומות אחרים, וכן מבואר בריטב"א דבשאר צומות אמרינן אתי אבילות דרבים

תמורת המטבע שהשוקל נותן למצותו, ולאחר שעשה מצותו, חוזר ונותן במתנה לגבאים כדי שיוכלו גם אחרים לעשות מצותם כנהוג: [ר' רמ"א ובאור הלכה תרצ"ד ד"ה ויש:] [ומבשמיים כחצאי זולר שהתפוקו עד שנת 64 שיש בהם כסף ממש]. המהדרים במצוות שוקלים בעד כל אנשי הבית, אפילו קטנים, והאשה המעוברת שוקלת בעד העובר שבמעיה, ורמז לדבר (המקרא שבפרשת מחצית השקל. שמות ל) - כל הַעֲבֵר עַל הַפְּקָדִים, קרי: כל הַעוֹבֵר: [א"י. מובא במשנ"ב שם סק"ה (ועי' לקט יושר סוף או"ח; דרכי חיים ושלום תתנג; כף החיים תרצ"ד; כו; קנה בושם ח"ב לא): כל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו, שוב אינו פוסק: טעם שנותנים שלש מחציות למצוה זו - מפני שבמצות מחצית השקל שאנו עושין לה זכר, ושהיא נזכרת בסדר כי תשא, נאמר שם לשון תרומה שלש פעמים, וכן שלש פעמים 'מחצית השקל': [ראה הגה"מ ריש מגילה; רמ"א שם:] אין לפטור עצמו במחצית השקל ממצות מתנות לאביונים הנהגת בפורים, אלא נותנים מחצית השקל לחוד, ומתנות לאביונים לחוד: וגם אין ליתן את זה ממעשר כספים.

הנושאים הבאים
חצוה- תענית אסתר, ענינא דיומא
כי תשא- הפסקה
ויק"פ- פרשת פרה, ענינא דיומא
מכון ירושלים
הופיע
שלחן מלכים
יורה דעה
מהגאון רבי יצחק בואינו זצ"ל
ראב"ד ירושלים
לפני כארבע מאות שנה
להשיג בחנויות הספרים
מוסד הרב קוק
חדש
שפתי דעת
על התורה
מהגותו הרעיונית
של ה"שפת אמת"
על חמישה חומשי תורה

עורך הרב הלל מן

רבי יחזקאל לנדא - הנודע ביהודה
[תע"ד - תקנ"ג] - מכתב ידו

בין קריאת המגילה

בתענית אסתר

גמ' מגילה [ה,א] אמר רב מגילה בזמנה כו' קורין אותה והאמר רב פורים שחל להיות בשבת עשרה, וכו' ומי אמר רב הכי האפקי מרדכי וכו' הלא קמ'ל דערב שבת זמנא. הקושיא מפורסמת דרש"י שפי' ד'יה בזמנה, מתוך שהוא חובה בו ביים על כל יחיד ויחיד קורין אותה אפילו ביחיד הדכל קורין בו ואיכא פרסום נס, דלפי"ו מאי מקשה ומי אמר רב הכי כו' דהא לפרש"י היכא שיהי' קורין הוי פרסום. ולכן קורין אפי' ביחיד, וכבר צוהו כו"ע בזה. [פנ"י טו"א ושפ"א ועוד].

ואמרת' לתר' בהקדם עוד מה שיש לדקדק אמאי לא קשה בל"ז יהוי עובדא כו'. ועוד קשה למאי דמתרין לדאפקי מרדכי אקתי, אכתי קשה למה לא למיזר דוקא ערב שבת זמנא. הלא למיזר קורין חורב שבת. ועוד קשה הלא רב הונא היה תלמיד דרב ויהאן עובד על רב באין שום תנא דרסי"ע.

ונראה והר"ן קוליה כחדא מחתא, בהקדם עוד לתרין קושי' התראב"ד על הרמב"ם בפ"א מהל' מגילה [ה"יד] וז"ל, שחל להיות כשבת בני עיירות מקדימין וקוראין בע"ש כו', לא ט"ו בשבת כריכס מקדימין וקוראין בע"ש שהוא יום י"ד, ובני עיירות קוראין בו ביים שהוא זמנא ונמצאו הכל קוראין כ"ד. וכתב התראב"ד א"א כל זה פסקא בשבש הריה היא מסודרת במשנה. וכתב הרמ"ז ז"ל, ואנן קיי"ל כתי"ק דברייתא וכובר דאמר הכי כו' ערב שבת זמנא לאפקי מרדכי, וכי"ש לדידן דאין לנו עכשיו יום הכניסה לקורין בע"ש וזה ברור כו', ובהשגות האבאב"ד כתב כו', וכבר כתבתי שאין הלכה בו האותה משנה, ואולי נסחא משוככות היתה לו ואם היה כוונתו לפסוק כסתם מתני' לא כיון יפה, ע"כ.

אלא דגם התראב"ד יתרוץ שפיר, דהר"ן פ"ק מגילה כתב וז"ל, כתב בס' המאור תני' בבירייתא הויזא בשיריין קורין בע"ש, וכתב עליו הר"ד אפרים ז"ל איהו דרב ורב אסי דאית להו קריאה שלא בזמנא כגון שחל י"ד לבני עיירות שבתא, אבל י"א לכרכין, אבל י"א וי"ב ליכא קריאה כלל, שבתא כלת' להו, ובירייתא לא הזכיר כו' י"ג לחוד, ואני אומר הוא הדין כו' י"ג ש"ש בכזומן, ויש לדקדק קורין באמת לא הזכיר בבירייתא הקדמה רק ב"ג לחוד.

אך יתורץ בטוב, דהר"ן מקשה על רש"י שפי' שלא בזמנה כגון כפרים מקדימין, ולא נתיירא דהא בימי רב כבש דאזו הקדמה, ולכן פ"י הר"ן דקאי אכאן שחל י"ד בשבת דאזו מקדימין קורין בע"ש שלא בזמנה, ולעיל [כ,א] אי' לא שנו אלא בזמן שהשנים בתקונן, אבל בזמן הזה הואיל והכל מסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה, ופירש"י בזמן שהשנים בתקונן אזי השלוחים יוצאים ומגניעין וליכא שום חשש, אבל כזמן הזה איכא חשש הואיל ומסתכלין בקריאת המגילה, ול' יום מהקריאה עושין פסח יש חשש שישא לאכול חמץ בסוף הפסח, אבל הר"ן כתב הואיל ומסתכלין דהיינו עניינם מניין לקבל מתנות לאבינונים, ואם יקדימו אזי יתנו המנות לצרכן קודם פורים.

ולפ"ז לדשית רש"י הטעם משום חשש איסור חמץ, א"כ אף לדידן אם יארע יום י"ד ביים ג' או ביים ו' מותר ש"ש להקדים ליום הכניסה, וא"ל דאיכא חשש חמץ הנ"ל, דהא לא יוכל לבא לאכול חמץ אלא ביים ששמיני. ואינו אלא איסור מדרבנן, ומשום חשש דרבנן לא מתירינן לאסור הקדמה, ולפ"ז לא מקשה הר"ן מידע על חמץ דבימי רב לא היה הקדמה לבני הכפרים, ד"ל' דרב איירי בכפרים המקדימין יום אחד, וזה היה אף בימי רב, ולפ"ז מתורץ הבירייתא דדוקא ליום הי"ג מותר להקדים וכנ"ל דאז ליכא חשש איסור דאורייתא.

ואפשר שהוא שכיוונו לעיל [ב,א] דלמאן דלא קרדיש י"א וי"ב מומניהם, א"כ לא הוי אלא כאלו כתיב בזמנא, וא"כ אמאי מותר לקרות ב"ג, אלא וזהו כוונת מש. וא"כ יתורץ נמי קושי' העולם על רש"י בטוב, דוודאי טה שאמר בזמנה קורא אותה ביחיד משום דאיכא פירוסים, ואל' דהיינו פרסום לעינים שיבואו לקבל מתנה, אבל שלא בזמנה כגון כפרים מקדימין יום א' כני"ל לא יקראו אלא בעשרה דאז יהיה פרסום ויבואו עניים, אבל ביחיד לא, אלא בקריאה להמתין על יום י"ד, וע"ז הקשה מי אמר רב הכי כו' ע"ש זמנא, וסבר ומקשה דע"כ לא יהא פליגן אסתם מתני' ואפי' ח"ל בשבת דמקדימין ליום הכניסה, וא"כ אמאי קאמר רב זמנא, אע"כ דקאי על מי שלא היה בביחו עד יום ו' בא משיירא, וע"ז קאמר דמותר לקרות ביחיד, ומקשה שפיר אמאי לא, כיון דכבר מקדימו ליום הכניסה, א"כ בקריאה ליכא פרסום לעינים. וה"ל לקרות דוקא בעשרה, אך בלא האי עובדא, אכתי לא הוי מקשה מדי, ד"ל' דלא דמי דבשלמא לעיל דאיירי פלוגתא דרב ורב אסי בדיעבד וכו'.

ולא קשה דהאין פסק רב עד סתם מתני' ד"ל' דאף רב ס"ל כמתני', רק דס"ל דמתני' איירי בזמן שהשנים בתקונן, וכתב השתא לא מתקדימין. ולפ"ז ל"ק על התראב"ד, דסבר דקיי"ל כסתם מתני', ובאמת מתני' לא איירי מזה"ז חשש חשש הנ"ל, וק"ל.

הרה"ק ירחמיאל קראם

'תענית אסתר'

ככל עשיינה של מגילת אסתר שרב בה המוסרות והסתום על הכתוב והעלה כך גם עשיינה של תענית אסתר מוסרתים הם ועלמנים הם עד שאפילו לא נזכר לא במשנה ולא בגמרא. וכבר אמרו בגמרא: 'אסתר מן התורה מנן ! ואפי' אסתר אסתר פני'. שלחה להם אסתר להחיים: כתבנו לדורות כי יסודות גדולים ואמנים למדים מנהג לדורות. אך לעמוד אל מול הגיורת המתחדשות עליו כאשר יכל דור דור ועמידם עליו לכלתו הקב"ה מצילנו מידם'.

צא ותלמד ואשר זמימתו של המן הרשע ילחשמיד לחרוג ולאבד את כל היהודים מקבלת את גושפנקת המלך אחשורוש ויוצאת מלפניו כגורה שאין להשיבה, מה הייתה תובעתו של מרדכי לגיוריה הנוראה. כאשר ימידכי ידע את כל אשר נעשה! כשהוא שומע ומכין! שהסכסכו עליונים על כך, לפי שהשתחוה לצלם בימי נבוכדנצר ושנתנו מסעדת אחשורוש'. הדבר הראשון שהוא עושה זה הפילה וזקקה לקב"ה בתחינה לקרע את רוע הגיוריה.

לאחר התפילה, מייד, הוא מתחיל בהשתדלות להעביר את רוע הגיוריה. הוא מגיע בלבשו שק ואפר עד לשער המלך כדי שיעזר הדבר לאסתר! להפילה לביטול הגיוריה. אסתר, כותב המלבי"ם 'שהבינה שיש בהו סוד כמזם, שלחה לתוך, שהיא הצלה טמון רוח סודה, ותצווה על מרדכי שיחקור מה זה ועל מה זה כדרך הרמא האומן הבא לתפאת החולי, שחוקר מהות החולי וגם הסיבה שמעורה בא החולי. כמו שכותב המדרש: 'ילדת מה זה ועל מה זה! שמה כפרו בלחות דכתביהם בהם מזה ומזה הם כתובים'.

מרדכי מספר לתוך 'את כל אשר קרחה וילחאות אסתר ולהחלי לה ולצוות עליה לבוא אל המלך להתנות לו ולבקש מצולו על נעמה. גם משם הוא מבקש תפילה להצילנו כמו שבמבוא המדרש: 'יעתה קומי ובקשי רחמיים מאת הקב"ה וביאי לפני המלך והתחנני על נעמי ועל מועלדתי'.

כאשר אסתר מקבלת על עצמה את הוראות של מרדכי למסירות נפש הצלת ישראל כאשר אבדתי אבדתי היא מבקשת מצולו ולי' כנס את כל היהודים הנמצאים בשושן קבל את דעתה של אסתר 'שהעביר יום ראשון של פסח בתענית. ובטלו בהו במשנתו יום טוב. ושואל רבי יוחנן אייבשיץ, ביערות דבשי הרי בנשף לתענית ביים טוב הם בטלו גם קיום מצוות מצה ומרור. כל מנהלים מערכה, קודם לכל תפילה וזקקה. תפילה וזקקה של מרדכי, תפילה וזקקה של אסתר ומעשיו צמם של שלשה ימים גם במבוא ביטול מצוות יום טוב הראשון של פסח. רק אחרי כל זה ויתבטל אסתר מלכות ותעמוד בחצר בית המלך'.

הגמרא במגילת אורית ויעבור מרדכי ועש כלל שאר ציורת'ה שמסד'ה קיבל את דעתה של אסתר 'שהעביר יום ראשון של פסח בתענית. ובטלו בהו במשנתו יום טוב. ושואל רבי יוחנן אייבשיץ, ביערות דבשי הרי בנשף לתענית ביים טוב הם בטלו גם קיום מצוות מצה ומרור. כל מנהלים מערכה, קודם לכל תפילה וזקקה. תפילה וזקקה של מרדכי, תפילה וזקקה של אסתר ומעשיו צמם של שלשה ימים גם במבוא ביטול מצוות יום טוב הראשון של פסח. רק אחרי כל זה ויתבטל אסתר מלכות ותעמוד בחצר בית המלך'.

כשקבע יום תענית אסתר לדורות הינו חושבים שהוא בא זכר לצמנו עלי' לתענית שביקשה אסתר לפני לכתה אל המלך. אך הדבר אינו כן. הרמ"ם מביא יתורץ לתענית בני"ג ומביא לזה סמך מורמגרא בתחילת מגילת: 'י"ג זמן קהילה לכל. משם הגמרא מדברת על הימים שאפשר לקרוא בהם את המגילה. ומביא שם הבית יוסף שאף שרש"י פירש זמן קהילה' זמן מלחמה' שהתנתקתלות הייתה לצורך המלחמה הרי רבנו גם פירש זמן קהלה לכל שהכל מלאכת התענית אסתר ובאים בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים, לפי שם נקראה לעמוד על נפשם והיו צריכים רחמים וכן מצונו במשנה שעשה תענית מרדכי בעמלק ומסיים הר"ד: 'עכא נראה לרבינו תם סעד לתענית אסתר שאנו עושין, כמו שעשו בימי גלות' ואסתר כשנקלה היהודים לעמוד על נפשם, והוא מוסר' ואלא מצילנו לו סמך בשום מקום אלא בבא'.

גם אחרי שאסתר נשארה חן וחסד לפני המלך, גם אחרי מפלת המן ותפילתו על העינים, גם אחרי שכתב להשיב את הספרים שאין כתב אלה היהודים, גם אחרי מלכות הספרים החרשים ומניעו הימים גם יתנפך הוא אשר ישלחו היהודים המה בשוואיהם' יעין צריכים תפילה וזקקה עקרה היהודים בעריהם'יזמן קהילה לכל'.

נמצא אם כן שתענית אסתר נקבעה על ההתנסות של היהודים יום לפני היום שנקבע למלחמה כדי להקהיל ולעמוד על נפשם לעמוד בתפילה ותחנונים שצילחור ממלחמה. וכך מביא המשנה בירוה על ההלכה בשו"ע מ'תענית פ"ג באחד: 'ולכן נעמו כל ישראל לתענית בני"ג באחד ונקרא תענית אסתר, כדי לזכר שהש"י ראה וטומע כל איש בעת צרותו שאין יתענה וישוה אל ה' בכל לבבו כמו שעשה בימים החם'. למדנו מכאן שתענית אסתר אינה זכרון למאורע שקרה לאסתר המלכה שביקשה צמנו עלי' לפני ששלחה אל המלך. מאורע שכאמור כלל באמנוע חודש ניסן. אלא שי כאן הוראה של 'כתבנו לדורות' למנוע מהמעשים של היהודים ביים י"ג אדר, ערב צאתם ממלחמה. שנקלה לעמוד בתפילה ותחנונים שצילחור ממלחמה. כדי לזכר שהש"י ראה וטומע כל איש בעת צרותו כאשר יתענה וישוה אל ה' בכל לבבו כמו שעשה בימים החם'.

ואולי יש כאן עוד לימוד מסתר מתענית אסתר שגם אותו ראוי שניתן אל לבנו. יום לפני שאנו עושים זכר להתנף הוא אשר ישלחו היהודים המה בשוואיהם' אצטו מקדימין אצטו תענית אסתר כדי להשריש בלבבו את הדיקה כי 'הקב"ה ראה וטומע כל איש בעת צרותי'. תענית אסתר מלמדת אותנו לשוב אל ד' בעת צרה. משש מצב של סכנה אחר רוחות מלחמה משנבות, עזר לפני השתדלות העמיות צריך להקדים להתפלל ולשק אל ד'. זה הומן להקהיל, להתנפך ולשוב אל ד' כל לב. תענית אסתר דומה בה'ליים צום כפרו'. ליום הכפרים יום סליחה ומחילה בו מתענים ועבים אל ד'. שם שוים יום הכפרים ותענית אסתר חל' להו בחייונים זמן תשונה לילה כו' מסביר'וצמנוע' החוראים שיהיו זכר לחורבן.

ידוע המובא בספרים בשם האר"י ז"ל על הצד השונה שיש בין יום הכפרים ליום הפורים ושקדשות יום הכפרים טמלה היא לקדשות פורים. 'אל תקרי כפרים אלא כ-פרים'. עם זאת יש הבדל בעינים. צום תענית אסתר קודם ליום הכניסה ליום משתה ושמחה ואילו צום יום הכפרים בא אחרי יום שיש בו מצווה לאכול.

מזן רבי יוסף קארו מביא בימגדי משיירס' בפורים ובבלל פסח יוכל האדם לשתות כל לין שירצו, וכדי שלא יסטיטו עליהם, נותנים לתענית מרב פורים וערב פסח, כדי להניעם לדורות שאינם אובלים ושותים להשתלם אתאות הצר הרע, אלא לעבודת קונו'. תענית אסתר היא הכנה לשעדת פורים היא מגלה ומלמדת שהאיכה בסעדת פורים כולה קודש לעבודתו יתברך.

השפת אמת כותב על המצווה לאכול ערב צום יום הכפרים 'יצריכן לחראות כי כונת כל איכה ושתייה רק להיות הכנה ותרודור לטעם הבא שאין בו איכילה. האיכה עברו יום הכפרים היה איכה ליום הכפרים בו אנו נדמים למטאים שאין להם אכילה ושתייה ואלה החרות שכל עבודתו בעולם היה היא לכתת עלעם הבא. 'החקן עצמן פברודור כדי שתינסם לטרקלין'. זכנו אם כן להפנות אלמות אור אל הסתר והמסתתר בעינים השגיבים של ימי הפורים הבעל"ט. ניסיון גדול ניצב לפנינו לקחת אל לבנו את תכלית הימים הקדושים האלו. השטן יחודע זאת עושה החל להסתר ולבלבל להשיח' דעתנו ולהוליכנו אל הטפל ולא אל העיקר.

חוק חזק ותחוקן 'לקיים את ימי הפורים האלו במוניהם' 'דברי הצומות וזקוקתם'. לא להיגרר אחרי המפרעים, להחביר ולהכניע את הציר 'לחיות כל איש שר' בביתו ולישול מלאו חופניים ממימי הפורים ימים של קבלת התורה מרצון ימים בהם יורד שפע תורה ממרומים בהם יכל המפשיט ד' נותנים לי. והבא לטרהר מסייעין בידו.

הרב יעקב שלמה שיינברגר

נס שבתוך הטבע

ניסים רבים נעשו לאבותינו בהסטוריה רווית ההוד של תולדות עם ישראל, אך אלו היו ניסים גלויים ששינו סדרי בראשית והטבע, כקריעת ים סוף, עמודי אש וענן והצלה מגוב האריות, לא כן נס פורים, שלא נשתנה בו שום טבע, לא היה כאן דבר משונה, הכל בדרך הטבע, מעשה שנמשך כעשרה שנים - שבעיניים שטחיות לא היה נראה שום קשר בין פרק אחד למשנהו, והכל היה מכוון מלמעלה עד לפרטי פרטים - להקדים רפואה למכה.

כה כתב הגה"ק ב' **הדברי חיים מצאנז** זצ"ל: והנה בנס של מרדכי לא נעשה דבר חוץ לטבע, ורק שאותו רשע שהיה לבבו להשמיד ולהרוג, הוא אחשורוש ברשעו מתחלתו ועד סופו (מגילה יא.). הוא נכנע לפני ישראל בלא שום השתנות בטבע, וכן כל ההתנהגות עם ושותי', הכל נמשך ונסבב להוציא הגאולה, ולא נשתנה העולם ממנהג הטבעי, והסביב השיי"ת נס בתוך נס לצורך הגאולה.

ומסיים - הדברי חיים - את דבריו: '**ומוזה נשמע שאין העולם מתנהג במקרה ח"ו, רק הכל על פי רצון השי"ת, וכולם נכנעים למצוותיו אפילו הטבעיים**' עכ"ל.

עמ"י היסוד הנ"ל, ביאור **הספה"ק** (המהר"ל בספרו אור חדש, בני יששכר (עוד) מדוע לא נזכר שם ה' במגילת אסתר כלל, והסבירו ששום שנס פורים היה בהסתרת פנים ולא היה ניכר כל כך כי די ה' היתה זאת, מאחר שהסתייר את השגחתו, והנה ע"י שם הוי"ה מתהווים כל הניסים הנגלים, שהוא המהווה כל היות ומנהיגם כרצונו. משא"כ הניסים הנעשים בהלבשת הטבע הם מעשי אלקים, וכמרומו בתיבת הטבעי שבמגילת אסתר, ובימי אסתר שלא נעשו ניסים נגלים כני"ל, לא נזכר שם הויה במגילה רק בהסתר עכ"ד.

וכן במה שנחה העולם (ראה ברמ"א או"ח סי' תרצ"ב סי"ח), להתחפש ולהתבלבב בפרצופים שונים ביים הפורים, ביאר - הרה"ק **רבי אברהם יעקב מסאדיגורא** ז"ע - לרמוז על ענין זה, שהשיי"ת היה אז בהסתרה והנס היה מלובש בתוך הטבע, לכך נהגו להסתייר הפנים לרמוז על זה.

עוד התבטא הרה"ק 'העולם הפורים: שפורים אינו יו"ט, ובאמת הוא יו"ט גדול, אך כחמת שהוא בהסתרה לא רואים אנו זאת, אבל צריכים להאמין שנעשה בו ניסים, ומי שעינים לו לראות רואה את הניסים עכ"ד (בית ישראל - רוזין).

הוכינס מהגה אכילת "המן טאשיק" - "אזני המן" [שהוא בצק העוטף בתוכו מילוי תופינים מתוקים המקופלים בצבק], כתב בסוף ספר **מנוחה וקדושה** (להג"ר ישראל איסר זצ"ל מפונבויו', ממלמדי רבי חיים מוורלאוין זצ"ל) וז"ל: 'לחמן פורים' בודאי מנהג ותיקין, שמוזכרים בתוסי' במסכת ברכות, ונראה לו הטעם, שעד אותו הומן היינו מורגלים בניסים מגולגלים, כמו מפלת סנחריב סיסרא והרבה כמותם, וזה הנס היה נראה לכל שהוא על פי טבע, לכך לזכר זאת התקינו הלחמים שעיקרם המילוי (עני' מג"א סי' קס"ח ס"יק ט"ו), ומוסתר בתוך הצבק, כהצלתם - נס מוסתר בתוך הטבע עכ"ל עינ"ש.

הרה"ק **השפת אמת מגור** זצ"ל כתב, שתועלת גדולה היתה בה שהיו ניסים שבתוך הטבע, עש"י זה נמשך קדושה גם לתוך הטבע, ובהו מסביר, מה שיש לתמוה שהרי כל שמות החגים נגזרו ממילים הרומזות על טיב הנס שארע בהם, פסח - עיש שפסח על בתי בני ישראל, סוכות - עיש כי בסוכות הושבת את בני ישראל, חנוכה - עיש חנו כ"יה וכו', ואילו פורים הוא עיש 'הצרה' - הפור שהפיל המן הראש, מדוע לא נתנו שם חג הרמוזות על נס ההצלה? אלא דרצו לרמוז בו שגם הגורל והמול נספ לטובת בני ישראל - הטבע נכנע תחת הקדושה, וזהו עיקר הוי"ט.

וזהו דאיתא (שו"ע) "מאן דאית ליה דינא עם עכו"ם לישטמיט מיניה עד אדר דבריא מזוליה" שהגם שאין מזל לישראל, אמנם בימים אלו הומן גרמא שהטבע נהפך לעורת בני ישראל עכ"ד. (שפת אמת - תרל"ד).

פוטו סטודיו	גל פז-גל רשת למוסיקה ירושלים-ב"ב-חיפה	פוטו ציון צילום אירועים, מצלמות וסטודיו	אחים הקר רשת בשר למהדרין
• בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה ולבירה, הצלחה וכטו"ס •			
צבר וצברגור בית האגריה	המגולן הגאמן זאב חרוץ דלתות פלדה ואפתחות	לעילוי נשמת רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר	